

پرونده «وطن امروز»: کمبود وکیل و حق الوکاله‌های نجومی بلای جان تولید

پروانه وکالت در تور انحصارگرایان

وکالت یکی از خدمات پراهمیت برای اجرای عدالت قضایی در یک کشور به حساب می‌آید. وکیل با نظارت بر اجرای دقیق قانون و احکام صادره از سوی قضات دادگاه‌ها می‌تواند تخلفات و سایر اعمال خلاف قانون را تا حد ممکن کاهش دهد. علاوه بر این، وکلا می‌توانند با ابزار قانون، مشکلات حقوقی و قضایی بخش‌های گوناگون یک کشور را شناسایی و حل کنند. یک کشور زمانی از داشتن چنین خدماتی محروم می‌شود که تعداد وکلای آن، تامین‌کننده نیازهای جامعه نباشد. ایران یکی از کشورهای است که به دلیل وجود شرایط انحصاری نمی‌تواند از دستاوردهای خدمات وکالت استفاده کند.

بازار وکالت در ایران انحصاری است شرایط انحصار یا Monopoly شرایطی است که در آن تنها یک یا ۲ عرضه‌کننده محدود وجود دارد. مهم‌ترین نکته‌ای که باید درباره بازار انحصاری در این یادداشت بدان اشاره کرد، این نکته است که در بازارهای انحصاری برای عموم محصولات و خدمات، با افزایش عرضه، قیمت کاهش پیدا می‌کند و این در حالی است که عرضه‌کننده، همیشه باید مراقب باشد صرفاً افزایش عرضه، به معنای سود بیشتر نیست. پروانه وکالت در ایران تنها ۲ عرضه‌کننده دارد؛ کانون وکلای دادگستری و مرکز وکلای قوهقضائیه که اختیار صدور پروانه وکالت در ایران را به عهده دارند. مرکز وکلای قوهقضائیه، از ابتدای دهه ۹۰ تاکنون تنها ۳ بار آزمون وکالت برگزار کرده است. کانون وکلای دادگستری نیز از مجموع ۴۷۹ هزار و ۸۲۷ نفر از متقاضیان دریافت پروانه وکالت در دهه مذکور، تنها ۱۹۶۷۰ نفر را پذیرفته است. این وضعیت مبین انحصاری بودن شرایط بازار خدمات حقوقی کشور است.

بازار نیز به معنای اولیه خود، محلی است که در آن خریداران و فروشندگان برای مبادله کالا و خدمات دور هم جمع می‌شوند. یک بازار شامل تمام خریداران و فروشندگان یک کالا یا خدمت است. زمانی که از وکالت و مشکلات امروز آن صحبت می‌کنیم، در واقع از بازار خدمات حقوقی صحبت می‌کنیم.

با شرایطی که تا اینجا به تصویر کشیده شد، می‌توان بازار خدمات حقوقی در ایران را بازاری انحصاری نامید. یکی از پیامدهای بازار انحصاری، تنظیم عرضه کالا به وسیله عرضه‌کننده برای قرار گرفتن شاخص قیمت در بالاترین سطح ممکن است. حداکثری بودن قیمت یک کالا به این معناست که دریافت‌کنندگان کالاها و خدمات باید بیشترین هزینه ممکن را بپردازند. با در نظر گرفتن این نکته که دریافت‌کنندگان این خدمات عمدتاً مردم و تولیدکنندگان بخش خصوصی - به‌عنوان

سخنگوی کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس در گفت‌وگو با «وطن امروز»

۳۴۰ هزار وکیل در کشور کم داریم

تفره‌های وکالت و مشاوره، دسترسی مردم به خدمات قضایی و حقوقی را تا حدی کاهش داده است که تنها ۱۰ درصد مردم از خدمات وکالت استفاده می‌کنند. حسن نوروزی، سخنگوی کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس با بیان این نکته که وضعیت انحصاری حوزه وکالت اجازه افزایش تعداد وکلای را نداشته است، گفت: «ما ۷۰۰ تا ۸۰۰ هزار دانشجوی حقوقی فارغ‌التحصیل داریم که اینها بیکار هستند. از آن طرف کشور به ۳۰۰ هزار وکیل و کارشناس امور حقوقی نیز نیاز دارد اما بیش از ۶۰ هزار وکیل بیشتر نداریم. آنهایی که کار می‌کنند ۵ هزار نفر هستند اما سایر حقوق‌خواندها بیکارند.»

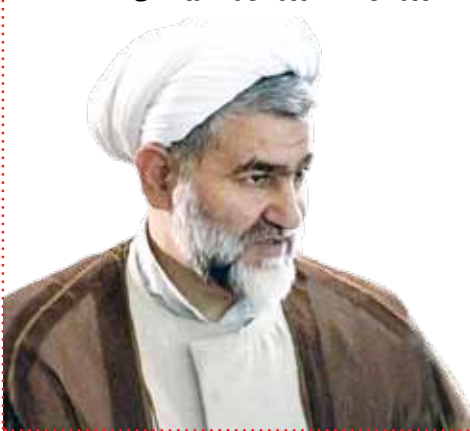
نوروزی در ادامه به حق الوکاله‌های نجومی وکلا اشاره و تصریح کرد: «هدف ما از ابتدا این بوده است که از قیمت مشاور حقوقی و وکیل در ایران کاسته شود. یعنی باید قیمت وکیل به اندازه توان ملت ایران و حق الوکاله آن به اندازه دارایی ملت ایران باشد. اینکه برای یک ترک نفقه ۱۰ میلیون پول

می‌گیرند، معنا ندارد. اینکه برای یک مشاوره در امور شهرداری ۱۰۰ میلیون می‌گیرند معنا ندارد.»

سخنگوی کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس ادامه داد: «وکلای باید در فرودگاه‌ها تابلو بزنند، مثلاً اگر هواپیمایی یک ساعت یا ۲ ساعت تأخیر داشت، بلافاصله اعلام وکالت کنند. آنجا به قاضی فرودگاه شکایت کنند و آن شرکت هواپیمایی را برای تأخیر در پرواز و ارائه خدمات ضعیف محکوم کنند، زیرا در اینجا وقت مردم از بین رفته است. همچنین وکلا باید در شهرداری‌ها برای تبلیغ مشاور حقوقی تابلو بزنند. در همه جا باید قیمت مشاور و وکیل پایین بیاید. باید برای همه مردم رفاه ایجاد شود.»

ممانعت از پذیرش وکیل، نقض قانون است نماینده ملت در مجلس انحصار پذیرش وکیل را امری خلاف قانون دانسته و گفت: «در آیین دادرسی‌های کیفری مدنی، حق داشتن وکیل و کمک وکیل در محکمه‌ها مطرح بوده و قانونی شناخته شده است. علاوه بر این قانون اساسی نیز

بر حق داشتن وکیل تأکید کرده است. باید وکیل هم به اندازه استطاعت‌مان تولید کنیم. امروز کشور نیاز دارد به جای بیش از ۶۰ هزار وکیل، ۳۰۰ هزار وکیل و مشاور قضایی داشته باشد.»

منافع تعیین حدنصاب علمی برای آزمون وکالت

علم به جای ظرفیت!

جهت‌گیری‌های بسیاری را نیز به همراه داشته است. بسیاری از اعضای کانون‌های وکلا، تعیین صلاحیت علمی را به ضرر جامعه وکلا دانسته‌اند. این در حالی است که به عقیده کارشناسان، افزایش تعداد وکلای مزایایی نظیر: احیای حقوق عامه، رفع اطاله دادرسی، رونق بازار خدمات حقوقی، بهبود شاخص اجرای قراردادها و افزایش استفاده از وکیل با کاهش نرخ حق الوکاله‌ها را برای مردم و جامعه وکلا به همراه خواهد داشت.

احیای حقوق مردم عادی، در انتظار افزایش تعداد وکلای متأسفانه بیش از ۹۰ درصد مردم نمی‌توانند حق الوکاله‌های نجومی را پرداخت کرده و از خدمات وکلا استفاده کنند. از سوی دیگر هم‌روزه مشکلات متعددی گریبانگیر اقشار مختلف جامعه می‌شود. کارگران، معلمان، کامیون‌داران، کشاورزان و بسیاری دیگر از اقشار جامعه، هر کدام به علتی دچار درگیری‌های گوناگون قضایی و حقوقی می‌شوند. کمبود وکیل در کشور، باعث افزایش درآمد معدود وکلای موجود در کشور شده است. از همین رو اقشار کم‌درآمد نمی‌توانند وکیل بگیرند. غلامحسین اسماعیلی، سخنگوی قوهقضائیه در همین باره می‌گوید: «برخی وکلا حق الوکاله ۱۰۰ میلیون تا یک میلیاردی می‌گیرند.» این موضوع در بسیاری موارد موجب پیامل شدن حقوق اقشار نامبرده شده است.

تحرك بدنه دستگاه قضا با افزایش تعداد وکیل دیگر موضوعی که در کنار احیای حقوق از دست رفته مردم باید بدان توجه کرد، سنگینی حجم پرونده‌های موجود در دستگاه قضایی کشور است. حدود ۱۷ میلیون پرونده در دستگاه قضایی ایران وجود دارد. بررسی این تعداد پرونده برای قوهقضائیه تا حدی دشوار است که اطلاع دادرسی یکی از معضلات بزرگ دستگاه قضا به شمار می‌آید. یکی از علل بروز این معضل، بررسی‌های مجدد یک پرونده به دلیل نارسایی در نتیجه پرونده و انتقال نادرست خواسته از سوی شاکی به قاضی است. به این معنا که خواسته فرد پس از اعلام نتیجه نهایی پرونده تأمین نشده و با درخواست یکی از طرفین دعوی پرونده وارد چرخه تجدیدنظر می‌شود.

در همین باره یحیی کمالی‌پور، نایب‌رئیس کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس می‌گوید: «علت اساسی میزان بسیار بالای ورودی پرونده‌ها به دستگاه قضایی این است که پرونده‌های مطرح‌شده در محاکم دادگستری به اتمام دعوا منجر نمی‌شود، یعنی قضات تصمیماتی اتخاذ می‌کنند که این تصمیمات تأثیر قابل قبولی در حل‌وفصل نهایی موضوع ندارد. همچنین بارها مشاهده شده غالب افرادی که به دادگستری‌ها مراجعه می‌کنند، افراد و پرونده‌های تکراری و با عناوین مختلف هستند.»

افزایش تعداد وکلا و در نتیجه افزایش تعداد پرونده‌هایی که با وکیل به دادگاه می‌روند، می‌تواند میزان درخواست تجدیدنظرخواهی را کم کرده و خواست طرفین پرونده را بدرستی به قضات منتقل کند؛ ۲ دستاوردی که در هر دو منجر

علت چنین پدیده‌ای را باید در هزینه دسترسی مردم به وکیل جست‌وجو کرد. غلامحسین اسماعیلی، سخنگوی دستگاه قضا درباره این مسأله می‌گوید: «ما در موضوعات مختلف از زبان مردم می‌شنویم که در فلان پرونده ۲۰۰، ۳۰۰، ۴۰۰ میلیون یا یک میلیارد کمتر و بیشتر از آنها حق الوکاله مطالبه شده است.» همچنین سخنگوی پیشین قوهقضائیه، غلامحسین محسنی‌ازامی، با اشاره به برخی فعالیت‌های غیر قانونی عده‌ای که خود را وکیل معرفی کرده بودند، گفت: «خیرا وکیلی دستگیر شده است که این فرد با حضور در یکی از دستگاه‌های دولتی قراردادی با آنها به امضای رسانده که ۲۲ میلیارد تومان ارزش داشته که مشخص نیست مبنای چنین رقمی چه بوده است و این فرد به ازای هر ساعت به چه اندازه و بر اساس چه مبنایی حق‌الزحمه درخواست کرده است.»

اگر میان مردم نیز به جست‌وجو بپردازید، حق الوکاله‌های سنگین بسیاری را می‌توانید مشاهده کنید که مردم را از استفاده از خدمات وکلا منصرف می‌کند. جای خالی وکیل در بیش از ۹۰ درصد دادگاه‌های کشور، آسیب‌های بسیاری نظیر اطاله دادرسی، تضییع حقوق عامه و... را به دنبال داشته است. ناتوانی مردم در دفاع از خودشان در دادگاه، سبب فاصله گرفتن کشور از اجرای

عضو کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس در گفت‌وگو با «وطن امروز»

بخش خصوصی باید بتواند نماینده حقوقی معرفی کند

مورد نظر در قالب طرح یا لایحه، تقاضای اصلاح آن ماده را بکنند و از ناحیه مجلس به کمیسیون تخصصی ارجاع شود. سپس طرح یا لایحه مد نظر باید با نظر کارشناسان به بحث گذاشته شود و در نهایت اگر نیاز به اصلاح دارد، فرآیند اصلاح آن انجام شود. هیچ منع قانونی‌ای برای این کار دیگر وجود ندارد. در شرایط فعلی که تولیدکنندگان بخش خصوصی با مشکل مواجه شده‌اند، می‌توانست به دستاوردهایی برای کشور وجود آمده در این حوزه، می‌توانست به دستاوردهایی برای کشور تبدیل شود و حقوق مردم و بنگاه‌های خصوصی را بدرستی احقاق کند. انحصار وکالت این روزها یکی از مشکلات اصلی در ایران به حساب می‌آید.

به گفته نماینده مجلس، نرخ حق الوکاله‌ها، استفاده از خدمات وکالت را برای تولیدکنندگان بخشی خصوصی دشوار کرده است.

یحیی کمالی‌پور، عضو کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی در گفت‌وگو با خبرنگار «وطن امروز» به آسیب‌های اجبار بخش خصوصی به استفاده از وکیل در دادگاه اشاره کرد و گفت: «آنچه تاکنون قانون در حوزه نمایندگی حقوقی در دادگاه‌ها پیش‌بینی کرده، شرایط، مقررات و جایگاه نماینده حقوقی در چارت سازمانی و تشکیلاتی ادارات و وزارتخانه‌های دولتی است. در شرکت‌های خصوصی متأسفانه امکان حضور نماینده حقوقی به جای وکیل پیش‌بینی نشده است.»

نمایندة حوزه انتخابیه جیرفت و عنبرآباد با اشاره به لزوم اصلاح و تکمیل ماده ۳۲ آیین دادرسی مدنی تصریح کرد: «اگر ماده قانونی باعث منعی، ممانعتی یا مزاحمتی برای مجموعه‌های بشود، راه صحیح آن است که مجموعه

ایران جزو کشورهای دارای کمترین وکیل دادگستری

ایران با داشتن ۷۶ وکیل به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر و ۴۱ وکیل به ازای هر ۱۰ هزار پرونده، جزو کشورهای دارای کمترین وکیل دادگستری است. این در حالی است که میانگین جهانی به ترتیب ۲۴۰ و ۱۹۵ وکیل است. در حال حاضر ۶۰ هزار و ۹۹۶ وکیل دادگستری در ایران مشغول فعالیت هستند در حالی که جمعیت کشورمان بیش از ۸۰ میلیون نفر است و نزدیک به ۱۷ میلیون پرونده قضایی در کشور وجود دارد. به گواه بسیاری از کارشناسان، این تعداد وکیل، بسیار کمتر از نیاز کشور است.

تعداد وکیل به ازای هر صد هزار نفر

عدالت قضایی، به عنوان یک ارزش بنیادین خواهد بود. تنها مسیر موجود برای حل این مشکل، رفع انحصار از آزمون وکالت و افزایش تعداد وکلای است.

حق الوکاله‌های نجومی بلای جان تولیدکنندگان آسیب‌های وجود حق الوکاله‌های نجومی تنها گریبانگیر مردم نشده است. همان‌طور که گفته شد به گزارش اتاق بازرگانی ایران، چیزی حدود ۵۰ درصد از اقتصاد ایران در اختیار بخش خصوصی قرار دارد. متأسفانه بخش خصوصی در ایران ملزم به استفاده از وکیل برای پیگیری مشکلات خود در دادگاه‌هاست. ماده ۳۲ آیین دادرسی مدنی، اجازه استفاده از نماینده حقوقی را به بخش‌های دولتی، وزارتخانه‌ها و بنگاه‌های دولتی داده است اما این قانون درباره بنگاه‌های خصوصی مصداق پیدا نمی‌کند. پرداخت حق الوکاله‌های نجومی برخی وکلا و اجبار بنگاه‌های اقتصادی به استفاده از وکیل باعث شد جمعی از فعالان تولیدی و اقتصادی بخش خصوصی در تاریخ ۳۱ تیر سال ۹۸، طی نامه‌ای به رهبر حکیم انقلاب، خواستار حذف وکالت اجباری و تکمیل ماده ۳۲ آیین دادرسی مدنی شوند. آنان اضافه شدن بنگاه‌های خصوصی به ماده مذکور را باعث کاهش هزینه‌های تولید خوانده بودند. پیش از این نیز جمعی از تولیدکنندگان در تاریخ یکشنبه ۲۳ تیر طی نامه دیگری به آیت‌الله سید ابراهیم رئیسی و دکتر علی لاریجانی، ریاست قوای قضائیه و مقتنه، خواستار اصلاح این قانون شده بودند. لازم به ذکر است هیچ‌کدام از رؤسای قوا تاکنون پاسخی به تولیدکنندگان نداده‌اند. انجمن دارندگان نشان استاندارد ایران و مجمع کارآفرینان کشور از جمله امضاکنندگان این نامه بودند.

ادامه روند انحصار در بازار خدمات حقوقی ایران می‌تواند آسیب‌های جدی به فرآیند دادرسی در کشور وارد کند. از یک‌سو مردم مجبورند بدون حضور وکیل و با توان حداقلی برای دفاع از خود در دادگاه‌ها حاضر شوند، از سوی دیگر تولیدکنندگان بخش خصوصی، به طور مداوم از سنگینی بار حق الوکاله‌ها بر تولید کشور صحبت می‌کنند. تمام معضلات به وجود آمده در این حوزه، می‌توانست به دستاوردهایی برای کشور تبدیل شود و حقوق مردم و بنگاه‌های خصوصی را بدرستی احقاق کند. انحصار وکالت این روزها یکی از مشکلات اصلی در ایران به حساب می‌آید.